

Lakiluonnos uudeksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi

SUOMEN SOMALILIITTO RY:N LAUSUNTO

Lain soveltamisala on hyvin laaja. Sama koskee yhdenvertaisuusvaltuutetun toimialaa, joka on huomattavan laaja kattaen kaikki ehdotetun yhdenvertaisuuslain syrjintäperusteet. Niin ikään esitetyn tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslautakunnan toimiala muodostuisi erittäin laajaksi.

Kokonaisvaltainen kokoaminen yhden lain ja yhden valtuutetun alaisuuteen voisi hyvin toteutettuna olla myönteinen asia, koska yhdenvertaisuuden ja kehittymistä ja toteutumista voitaisiin Suomessa seurata tehokkaasti ja kokonaisvaltaisesti kaikkien syrjintäperusteiden ja erilaisten ryhmien osalta. Muutos vaatii kuitenkin resursointia ja tehokasta organisointia.

Yhdenvertaisuussuunnitelma ja arvio yhdenvertaisuuden toteutumisesta, jota edellytettäisiin viranomaisilta, koulutuksen järjestäjiltä, oppilaitoksilta ja työnantajilta, voi parhaimmillaan lisätä tietoisuutta ja johtaa tietoisuuden muuttumiseen todelliseksi toimenpiteiksi. Koska YV-suunnitelman tulisi kattaa kaikki syrjintäperusteet, organisaatioiden ymmärrys ilmiöstä kasvaisi, kun sitä olisi mietittävä laaja-alaisesti erilaisten ihmisryhmien näkökulmista, eikä esimerkiksi pelkästään etnisten vähemmistöjen.

Ehdotetut muutokset ja niiden onnistunut toteuttaminen vaativat kuitenkin lisäresursseja valtuutetun toimistoon riittävän laajan asiantuntemuksen keräämiseen ko. organisaatioon. Lisäksi resursseja tarvitaan tiedotukseen, koulutukseen ja muuhun opastukseen eri tahoille Suomessa, sillä ehdotettu YV-laki asettaa melko paljon velvollisuuksia mm. yhdenvertaisuussuunnitelmien tekemisestä, seurannasta ja arvioinnista. Tämä vaatii tiedon ja asiantuntemuksen lisäämistä eri viranomaisissa sekä työnantajien ja oppilaitosten sisällä. Myös lain sisällöstä on tiedotettava alkuvaiheessa hyvin erilaisille yleisöille yhteiskunnan eri sektoreilla. Jos näihin edellä mainittuihin tarpeisiin ei osoiteta riittävästi resursseja, lainsäädäntöhankkeen epäonnistuminen on riskinä. Kansalaisyhteiskunnan toimijat –mukaan lukien Somaliliitto ja suomensomalialaiset yhdistykset – haluavat ja niiden tulee olla mukana tietoisuuden herättämisessä ja tiedottamisessa omalta osaltaan. Somaliliitto kokee tämän tärkeäksi tehtäväksi tulevassa toiminnassaan.

Valtuutetun keinovalikoima painottuu melko pehmeisiin menetelmiin; aloitteiden tekeminen, neuvonta, tiedotus ja lausunnot. Tietoisuuden lisäämisessä nämä ovatkin parhaita ja rakentavimpia keinoja. Valtuutetun kannanotot eivät olisi oikeudellisia sitovia vaan asiantuntijaviranomaisen näkemyksiä. Muutoksena nykyiseen lakiin valtuutetulla olisi myös oikeus suorittaa tarkastuksia. Lisäksi valvonnan suorittamiseksi valtuutetulla olisi oikeus pyytää selvitystä ja melko laaja tiedonsaantioikeus. Tiedonsaanti- ja selvityksenantovelvollisuuden toteutumisen tehosteena voidaan käyttää myös uhkasakkoa. On hyvä, että valtuutetun käytössä olisi myös järeämpiä keinoja, jotta valvontaroolia todella voidaan tehokkaasti toteuttaa, jolloin sillä on enemmän uskottavuutta.

Lakiehdotusluonnoksen mukaan työelämän yhdenvertaisuuden valvonnasta olisivat vastuussa työsuojeluviranomaiset, mutta valtuutetulla olisi mahdollisuus edistää yhdenvertaisuutta myös työelämässä. Luonnoksessa jää jossain määrin epäselväksi, millä tavalla roolit käytännössä jakautuisivat työsuojelu- ja muiden viranomaisten sekä YV-valtuutetun kesken. Työsuojeluviranomaiset voivat pyytää YV-valtuutetulta tai yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalta lausuntoa YV-lain tulkinnasta ja soveltamisesta eli joka tapauksessa sekä YV-valtuutetun toimistossa että lautakunnassa tulisi olla korkean tason asiantuntemus myös työelämän yhdenvertaisuuskysymyksistä.

Suomensomalialaisten näkökulmasta keskeisiä pykäläiä lakiehdotuksessa ovat mm. syrjinnän määritelmä (8§), syrjintä uskonnollisen vakaumuksen perusteella sekä häirintä (11§).

Somaliliittoon tulee varsin vähän yhteydenottoja tai neuvontapyyntöjä koskien varsinaisesti syrjintää työelämässä tai oppilaitoksissa, vaikka neuvoja työllistymiseen ja oppilaitoksiin hakemiseen sinänsä pyydetäänkin järjestöstä paljon.

Viime vuosina iso osa Somaliliittoon tulleista yhteydenotoista ja neuvontapyyntöistä on liittynyt tiukkaan perheenyhdistämispolitiikkaan ja sen seurauksena syntyneisiin vaikeisiin elämäntilanteisiin sekä kielteisiin kansalaisuuspäätöksiin, joita on annettu mm. somalitaustaisten perheiden vanhuksille.

Asumiseen liittyvissä ongelmatilanteissa on myös otettu yhteyttä ja pyydetty neuvontaa melko usein, mutta näissä on melko harvoin ollut kyse syrjintäepäilyistä. Jonkin verran asumiseen liittyvissä ongelmatilanteissa on kerrottu naapurien rasisisesta häirinnästä, mutta näissä tapauksissa ei ole yleensä raportoitu viranomaisille vaan pyydetty apua järjestöltä, asumisneuvojalta tai taloyhtiöltä.

Varsinkin somalinuoret kertovat kokevansa häirintää esimerkiksi huutelun ja nimittelyn muodossa, usein julkisilla paikoilla liikkuaessa esimerkiksi joukkoliikennevälineissä. Tyypillisesti häirintäkokemuksia ei raportoida viranomaisille vaan ilmiöltä pyritään suojautumaan esimerkiksi välttelemällä tiettyjä paikkoja tai liikkumalla isommissa ryhmissä.

Kynnys raportoida tai ottaa yhteyttä viranomaisiin häirintätapauksissa tai syrjintäepäilyjen osalta on suomensomalialaisilla varsin korkea, mikä saattaa osin selittyä tiedon puutteella. Häirinnän kohteeksi joutuva ei tunne järjestelmää riittävän hyvin osatakseen olla yhteydessä oikeaan tahoon tai ei usko raportoinnin hyödyttävän millään tavalla. Kyse saattaa olla myös viranomaisiin liittyvistä epäluuloista. Tiedon puutteeseen ja turhiin epäluuloihin Somaliliitto ja muu suomensomalialainen kansalaisyhteiskunta haluaa vaikuttaa ja pyrkii osaltaan jakamaan tietoa omassa viestinnässään, eri tapahtumissa ja kävijöille omassa toimistossaan.

Yhdenvertaisuuslain uudistamisessa Somaliliitto toivookin panostamista tiedottamiseen, sillä lakiuudistus on hyvä mahdollisuus viestiä yhdenvertaisuuskysymyksistä laajemminkin. Maahanmuuttajavähemmistöjen osalta olisi tärkeää, että tiedottamista tehtäisiin muilla tavoilla kuin vain julkaisemalla vaikeaselkoisia, juridisia termejä sisältäviä tekstejä. Tiedotus- ja keskustelutilaisuudet sekä selkokielisten tekstien julkaiseminen tavoittaisi varsinkin uudemmat maahanmuuttajat ja maahanmuuttajanuoret paremmin. Yhteistyö kansalaisyhteiskunnan kanssa tiedottamisessa olisi erittäin toivottavaa, jotta tietoa saataisiin kouluihin, lähiöihin, työpaikoille ja erilaisiin tapahtumiin, joissa maahanmuuttajat liikkuvat.

Positiivisen erityiskohtelun (3 luku § 8) osalta Somaliliiton kanta on, että lakitekstissä mainittu ”oikeasuhtaisuus” on erittäin oleellinen kohta. Mikäli positiivista erityiskohtelua käytetään tarkoituksena yhdenvertaisuuden tosiasiallinen edistäminen, syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai

poistaminen, toimenpiteiden tulee olla oikein mitoitettuja, tehokkaita ja sellaisia, että mahdollisimman moni suomalainen voi kokea ne legitimeiksi. Mikäli positiivista erityiskohtelua käytetään näiden periaatteiden vastaisesti, se voi kääntyä itseään vastaan ja vähentämisen sijasta lisätä tietyn ihmisryhmän leimaantumista ja syrjinnän uhkaa. Poliittinen tilanne Suomessa liittyen erityisesti maahanmuuttajien ja eräiden muiden vähemmistöryhmien asemaan on ollut varsin polarisoitunut viime vuosina, joten tämä riski on aivan todellinen.

Helsinki 22.5.2013

Suomen somaliliiton hallitus